

Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Norrboda gammelstad

Norrboda Gammelstad ligger i Rättviks kommun och utgörs av de två dalagårdarna Nissnissgården och Finngården. Gårdarna har en flerhundraårig historia och representerar idag det byggnadsbestånd som bevarats sedan 1800-talet. Norrboda gammelstad byggnadsminnesförklarades 1966.

Beskrivning

Historik

Norrboda Gammelstad består av två intill varandra liggande dalagårdar, Nissnissgården och Finngården. Mellan dem går en bygata. Den timrade bebyggelsen är välbevarad.

De båda gårdarna borde redan på 1600-talet varit bebodda och väl utbyggda. Ständiga förändringar i miljön har hela tiden pågått under åren som gått. Så gott som samtliga byggnader utom boningshusen har flyttmärken, i många fall det dubbla. Flyttningarna har skett både inom gårdarna och från annat håll.

Nissnissgårdens ägarelängd kan följas tillbaka till 1600-talets slut då gården tillhörde Erik Ersson och Anna Bengtsdotter. Finngårdens ägarelängd kan spåras till mitten av 1600-talet då gården ägdes av Brita Mickaelsdotter gift med Jöns. Nissnissgården beboddes senast av Nissniss Anders Andersson (f. 1874) och Anna-Stina Svan (f. 1877), som började sälja sina byggnader till hembygdsföreningen 1929. De som senast bebodde Finngården var Finn Anders Hansson (f.1885) och Finn Maria Hansson (f.1896). De sålde gården till hembygdsföreningen 1963, men bodde kvar livet ut.

Konstnären Gustav Ankarcrona från Tällberg, en betydande gestalt i den framväxande hembygdsrörelsen, var den som i mitten av 1920-talet först uppmärksammade Gammelstan. De första byggnaderna kunde Ore hembygdsförening köpa redan 1927. År 1951 förvärvades tomtmarken och år 1972 kunde hembygdsföreningen slutligen köpa samtliga byggnader.

Miljö

Norrboda Gammelstad består av en unik samling äldre byggnader från 1600-, 1700- och 1800-talen. Några hus kan vara ända ifrån 1500-talet. Den tätbebyggda byklanen ger en mycket ålderdomlig prägel på miljön.

Runt den gamla bygatan grupperar sig gårdarnas byggnader. Alla är uppförda av ofärgat timmer med tak av ved eller spån. De representerar den nordsvenska gårdstypen, med alla viktiga hus grupperade i en sluten fyrkant runt tunet medan en del förrådshus ligger mer utspridda.

Gammelstans omgivning utgörs i dag av omväxlande åkrar, ängar och skogsmark. Av storskifteskartorna att döma gjorde det även det vid 1800-talets början.

**Figur 1. Bygatan mellan Nissnissgården (vänster) och Finngården (höger).
Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.**

Byggnader

Nissnissgården

Nissnissgårdens byggnader är samtliga timrade eller brädfodrade med tak belagda med traditionella material som spån eller takved. En majoritet av byggnaderna är uppförda under 1700- och 1800-talet men det finns också ett foderhus från 1600-talets början. På foderhusets gavel finns initialerna EOS 1796. Huvudbyggnaden består av en parstuga vars norra del härrör från 1600-talet. Den södra delen byggdes på omkring år 1730. Sedan dess har stugan genomgått några smärre förändringar men är till stor del intakt sedan 1827. Huset är timrat i en våning och har tak belagt med näver.

Mellan storskiftet 1827 och 1900-talets början skedde en avsevärd ökning av husbeståndet på gården, då den kom att brukas av två familjer. Hus med centrala funktioner måste dubbleras. Utökningen av bebyggelsen skedde främst genom flyttning av äldre hus, dels inom gården, dels från annat håll. Idag består Nissnissgården av 15 byggnader.

Finngården

Finngårdens bebyggelse är likt Nissnissgården timrad. Flertalet byggnader kan härledas till 1600-talet. Många av dessa har tjärkors, brännmärken och ristningar för att skydda byggnaderna mot ont enligt gammal tradition. Den äldsta byggnaden är troligtvis ett härbre från omkring 1600. Nyckeln till draglåset har former som anknyter till sengotiken. Huvudbyggnaden är en parstuga vars norra del härrör från 1600-talets mitt, kompletterad med den södra delen vid början av 1700-talet.

Omkring 1850 skedde en uppdelning av gården mellan bröderna Finn Erik och Finn Jonas Ersson. Liksom på Nissnissgården medförde uppdelningen på två brukare trångboddhet och obehagliga förvaringsförhållanden. Finngården består idag av tolv byggnader.

Figur 2-3. Nissnissgården. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 4- 2.Finngården. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

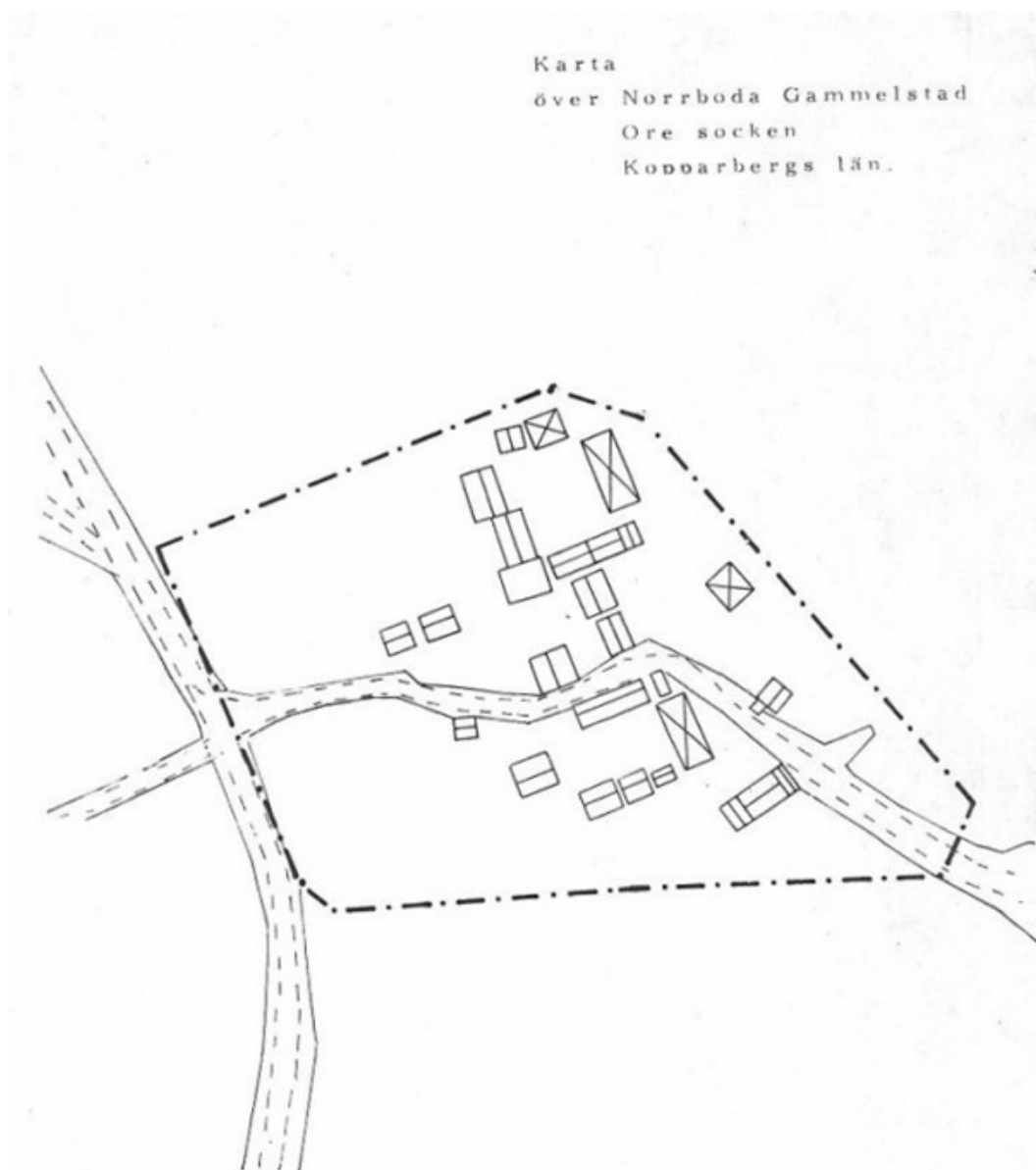
Byggnadsminnesförklaring

Motivering till byggnadsminnesförklaringen

Enär Norrboda Gammelstad bevarar egenarten hos gången tids byggnadsskick och med hänsyn härtill är att anse såsom synnerligen märklig samt under beaktande av vad i övrigt i ärendet framkommit, förklarar riksantikvariens jämlikt 1§ lagen den 9 december 1960 om byggnadsminnen Norrboda Gammelstad på fastigheten Norrboda 4, första skiftet, Ore socken för byggnadsminne.

Skyddsbestämmelser

1. Byggnaderna må ej utan riksantikvariens samtycke flyttas, rivas eller eljest till sitt yttre ombyggas, förändras eller repareras.
2. Byggnaderna må ej utan riksantikvariens samtycke till sitt inre ombyggas eller repareras.
3. Det område kring byggnaderna som på den till dessa föreskrifter hörande kartan omgives av streckad begränsningslinje får ej utan riksantikvariens medgivande ytterligare bebyggas eller bli föremål för annan mera väsentlig förändring.
4. Ägaren skall ägna de ovan i punkterna 1 och 2 nämnda byggnaderna för deras bestånd erforderligt löpande underhåll och hålla det i punkt 3 nämnda området i vårdat skick.

Figur 3. Situationsplan för Norrboda gammelstad, ur beslut 1966.09.29.

Administrativa fakta

Kommun: Rättvik

Fastighetsbeteckning: Norrboda 25:2

Byggnadsminnesförklaring: 1966.09.29

Tillgänglighet: Öppet för allmänheten. Guidade visningar sommartid.

[Byggnadsminnesförklaring Norrboda gammelstad beslut 1966.09.29](#)
[Norrboda gammelstad i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister](#)